

ZÁPIS Z KULATÉHO STOLU

„10 LET ANTIDISKRIMINAČNÍHO ZÁKONA POHLEDEM NEZISKOVÝCH ORGANIZACÍ“

2. dubna 2019, Brno, Kancelář veřejného ochránce práv

DISKUSE VE SKUPINÁCH I – Strategie a data (dopoledne)

Moderující:

Petr Polák (PPO)	Kancelář veřejného ochránce práv
Marína Urbániková (MUR)	Kancelář veřejného ochránce práv

Účastníci a účastnice:

Lucie Arendácká (LA)	Amnesty International
Veronika Doležilová (VDL)	Rodiče za inkluzi, z.s.
Kristýna Fuchsová (KF)	DROM, romské středisko
Petra Havlíková (PH)	Nesehnutí
Jana Chržová (JCH)	Český svaz žen, z.s
David Jersák (DJ)	Armáda spásy v České republice, z.s
Mirek Prokeš (MPŠ)	Aliance za dětská práva
Lucie Rybová (LR)	Český helsinský výbor
Helena Skálová (HS)	Gender Studies
Marta Smolíková (MS)	Otevřená společnost, o.p.s.
Daniel Vondra (DV)	Jsme fér, Koalice za manželství

Zápis z diskuse

PPO přivítal přítomné účastníky a účastnice na dopoledním bloku sekce Strategie a informace. Poté představuje program sekce. Dále vyzívá přítomné, aby se krátce představili a aby také ostatní seznámili s tím, čím se jejich nezisková organizace zabývá.

Po představení jednotlivých osob a organizací pokládá **PPO** otázku do pléna: *Které okolnosti a faktory napomáhají účinnému prosazování rovného zacházení v naší společnosti?*

VDL je toho názoru, že lidé jsou ovlivněni tím, co se považuje za slušné. Pokud je zasaženo do jejich práv, chtějí přesto zůstat slušní. A pak až začínají řešit, jak se mohou bránit. Pokud to má charakter litigace a vyřešilo by to problém do budoucna ve prospěch většího množství lidí, i kdyby to jim samotným už nijak nepomohlo, jsou ochotni začít aktivně jednat.

MS se domnívá, že vůle společnosti problém řešit je jedním z faktorů, a to i vůle ze strany politiků a lídrů, tedy určitých autorit. Dalším faktorem jsou litigační případy a také využití médií. Zákon podle ní sám o sobě nic nezmění, ale litigace a politická vůle ke změně jsou podmínkou.

VDL jmenuje vystoupené z ulity jako další faktor a zamýšlí se nad potřebou udělat něco, s čím se počítá, že to člověk neudělá. Pro **HS** to je vůle podpořená příklady. Souhlasí s úvahou **VDL**, protože i po Gender Studies chtějí média a politici konkrétní lidské případy.

KF dodává, že jim pomáhá KVOP, protože oni sami nemají kolikrát tolik prostoru, aby se případem/problémem zabývali do hloubky (např. pravidla přidělování bytu). KVOP má možnost z toho vytvořit výstup, i pro instituce a politiky je dle **KF** KVOP „výstrahou“.

PPO tuto skutečnost pojmenovává jako existence equality body.

KF souhlasí a dále hovoří o obavách klientů, že mohou v případě prohraného sporu platit náklady soudního řízení. Dále dodává, že je v dnešní době těžké získat právního zástupce a dosáhnout osvobození od soudního poplatku.

MS si přeje, aby konkrétní téma proběhlo ve veřejné diskusi, a demonstruje situace na příkladu seriálu Most – seriál byl natočen s trochou nadsázky, ale byl oblíbený mezi diváky, a hodně lidí o problémech znázorněných v seriálu začalo přemýšlet.

Pro **DV** jsou faktorem nezávislá média. **VDL** souhlasí. Podle ní je však problémem styl, jakým média informace interpretují, aby to v konečném důsledku „neznegativizovali“.

Pro **MS** je faktorem kultura a přeje si, aby vznikaly filmy a dokumenty a podobná díla.

KF dále uvádí jako příklad ekonomiku a skutečnost, že v zaměstnanosti konjunktura pomohla, protože jsou teď zaměstnavatelé ochotni přijímat i lidi s romskou etnicitou, které by předtím zaměstnat nechtěli. **PPO** k tomu uvádí příklad z konference, kdy zástupce zaměstnavatelů sdělil, že zaměstnavatelé teď přijímají do zaměstnání i vězně a ženy. **HS** pokračuje, že dnešní doba je výhodná pro ženy v zaměstnání. Domnívá se však, že problémy jsou spíše skryty a ekonomická konjunktura je taková kouřová clona pro ty příčiny, které tam existují, ale neřeší se, přetrvávají.

DV informuje, že „Jsme fér“ nemá v dnešní době problém se dostat na politickou úroveň. Při recesi by měl stát jiné priority, což by „Jsme fér“ znemožnilo se účastnit důležitých jednání.

LR vnímá ekonomické hledisko spíše negativně. Konjunktura je podle ní spíše negativním faktorem, kdy tlak na změny se snižuje. Zároveň pozitivní vývoj ekonomiky se nijak podstatně nepromítá do efektivnější ochrany práv diskriminovaných osob ani finanční situace neziskových organizací, které mají obětem pomáhat. Je zde pouze větší prostor pro vyjednávání změn, když částečně odpadá argument nedostatku financí na potřebné změny během krize.

Podle **MS** problémy nemizí, jen si teď lidé mohou vybrat lepší/jiné zaměstnání. Dále se zamýšlí nad otázkou, jestli to je vědomý posun k lepšímu, nebo jestli je aktuální situace zaměstnavatele dostává pod tlak a tlačí je ke změnám dobrým směrem.

LR vidí výzvy v soc. zařízeních, kde se ekonomická situace nelepší. Roste tlak na klienty a jejich příbuzné, aby měli finance na úhrady služeb v zařízení. Skupina lidí, která není přijata z důvodu nemajetnosti, narůstá a podmínky pro přijetí se zpříšňují. **LR** se domnívá, že dobíhá/trvá nastavení úsporných opatření během špatné ekonomické situace, když se šetřilo na vodě, na hygienických potřebách pro klienty.

PPO shrnuje, že k faktorům, které umožňují prosazování práva na rovné zacházení, patří: vůle (ať již na úrovni jednotlivce či na úrovni politické reprezentace), právní rámec, institucionální architektura (soudy, úřady, orgán pro rovné zacházení), nezávislá média a populární kultura. Hospodářská situace je vnímána ambivalentně.

PPO přechází k dalšímu tématu a dotazuje se přítomných, které okolnosti podle nich naopak **znemožňují** prosazování rovného zacházení v ČR.

HS zmiňuje neurčité pojmy jako gender nebo rovnost. Významy, kterých nabývají tyto pojmy, jsou rozličné. Proto se snaží nějaké pojmy raději neříkat, neboť to společnost přijímá negativně. Pokud jde o pojem „feminismus“ je na tom podle ní momentálně lépe.

MUR dodává, že škodlivé a nebezpečné jsou útoky proti novinářům, pokud tyto útoky přichází shora od politiků. Pokud lidé zjistí, že určitá nevhodná praxe je společensky akceptována, a nejsou potrestaní, pak není vůle to měnit a řešit. **MS** se připojuje s politickým postojem k neziskovému sektoru, neboť se o nich v PSPČR mluví jako o extremistických organizacích. Politici tak napomáhají k tomu negativnímu pohledu. **VD** souhlasí a dodává, že jakmile to je agenda napojená na neziskovky, tak politici tuší, že by jim to negativum mohl volič uvěřit, a tak to udělají.

MS je toho názoru, že zde nejsou osobnosti, které by téma obhájili a udrželi. V naší společnosti podle **MS** chybí nositelé témat (anglicky „ownership“). Máme ministra pro lidská práva, pak ho zase nemáme, střídá se to, lidé nechápou, proč to tady máme a negativní naladění je podpořeno těmi cizími termíny.

LR navrhuje pozitivní nebo negativní naladění proti neziskovkám jako faktory zásadně ovlivňující prosazování rovného zacházení u nás, k pozitivním ještě jmenuje existenci úmluv/právního rámce.

DJ se zamýšlí nad zdroji a vyslovuje domněnku, že pokud je zdrojů hodně, není problém se o ně dělit. Začnou-li se umenšovat, nastává boj o tyto zdroje. Podle **DJ** máme v české společnosti problém s hodnotovým vzorem a reprezentanty těch hodnot (Václav Havel např.). Pokud chce jedinec vyjádřit svůj názor, který je jiný, má problém, a můžete být pak diskriminován. Podle **VD** vyčleňování zesílí v okamžiku, kdy jednotlivec uplatní svoje práva. Zjistí-li jedinec, že má na něco právo, začne se bránit. Potom však přijde odvěta ze širšího spektra v podobě skryté exkomunikace ze společnosti. **MS** by tuto situaci pojmenovala jako důvěra v právní stát. **VD** doplňuje, že někdo musí být prudič a pak až se možná další přidají. **LR** vyjmenovává další faktor- odsouzení společnosti. **VD** doplňuje, že se jedná o odsouzení v širší rovině ve stylu „O co ti jde? Vždyť to doteď nikdo neřešil!“.

PPO shrnuje, že faktory, které zabraňují prosazování rovného zacházení, jsou: společenský diskurz (dělení na „my“ a „oni“, neurčité pojmy naplňované různými významy, pocit ohrožení), hodnotový rámec společnosti, postoj politické reprezentace (chybějící „ownership“) a veřejnosti, nedůvěra v právo a instituce

PPO přechází k dalšímu tématu, k tématu výzev. Dotazuje se přítomných, co před námi stojí a jakým způsobem lze změnit ta negativa na pozitiva.

Pro **MS** je výzvou přenastavení argumentace. **HS** dodává, že problémem společnosti je zjistit pravdu, protože média mohou informace pozměnit. Problém přirovnává ke scénce Hitlera se Židem v televizi – oba si vyargumentují svou pravdu a doloží ji čísly. Dále poukazuje na faktor víry, tedy čemu jsem ochotný věřit. Dle **HS** je argumentů dostatek a kdokoli si cokoli vyargumentuje. Jde o to, jak otočit postoj společnosti, aby neuvěřili straně, která je nenávislná a víří frustraci. **MS** se připojuje k příkladu **HS** a dodává, že v argumentaci Hitler-Žid to lidé berou buď racionálně, nebo emotivně a je třeba mít dobře postavenou argumentaci a být přesvědčivý.

KS souhlasí a poukazuje na schopnost přesvědčit pozitivně a schopnost přeformulovat to do té pozitivní stránky. **MS** souhlasí a dodává, že je těžké přesvědčit o potřebě té změny, že změna je pozitivní. **VDL** oponuje, protože někteří řeknou, že je to nezajímá. Lidé mnohdy netuší, co je fair play pro soudržnost společnosti, a řeší subjektivně, co se líbí a nelíbí jim.

Podle **DV** je výzvou vysvětlení, které tu chybí, protože drtivá většina lidí neví, o co se jedná. Má to pro ně dopředu negativní konotace, ale při vysvětlení by se mohla zvýšit podpora.

JCH se dělí o zkušenost z terénu na vesnicích. Co tady kontinuálně přetrvává, je obecná nedůvěra k institucím obecně. Je tu povědomí, co tu existuje, ale už do menší míry, co je pozitivní a jak je to potřebné. Jedinec nemá představu, co ho to bude stát, co musí vše udělat atd. Druhá stránka je nízká úroveň lidskoprávního povědomí. I to se odráží negativním postojem ke genderu, inkluzi atd. **JCH** organizovala sezení k Istanbulské úmluvě- vždycky to sklouzlo k migrantům a k něčemu negativnímu. Lidé by si byli vědomi svého práva, ale striktně ho odmítnou pro jinou skupinu: „Že mají Romové práva. To je špatně.“; „Bezdomovci nám vysávají sociální systém.“ **JCH** to konkretizuje jako „Na jednu stranu něco potřebuji, ale nevím jak toho dosáhnout. Na druhou stranu vím, co má někdo druhý, ale nechci, aby to měl.“

PPO hovoří o zkušenostech kolegů ze zahraničí, konkrétně o nedůvěře k lidem, kteří jsou tzv. experti. Pro „obyčejné lidi“ tito experti říkají bludy.

PH chybí více debata na hodnotové úrovni a je pro ni tedy výzvou. Nelze dosáhnout vysoké odbornosti u všech oblastí. Na té hodnotové úrovni je velmi malá část, se kterou by se neshodl. Ale většina debat proběhne na té racionální nebo emotivní úrovni. Musíme to vysvětlit jinak a přiblížit tomu člověku. **DJ** to nazývá jako pragmatismus společnosti, protože lidé řeší, kolik je to bude stát času, energie a peněz. Politici přijdou s návrhem, že nepřidají neziskovkám, ale přidají důchody, a volič v tom vidí vlastní prospěch. Dle **DJ** nemá společnost problém si odpovědět na otázku, zda máme být tolerantní. Problém prý nastává až v okamžiku, kdy se řekne, že tolerance znamená „x“ a s tím souvisí „y“. Není to pak o emocích, ale spíše o výhodách a nevýhodách jednotlivců. Dle **DJ** je výzvou bojovat s tímto pragmatismem.

PPO by výzvu nechtěl pojmenovat jako boj, neboť vzbuzuje negativní dojem.

MS dodává, že pragmatismus je ekonomizace hodnot. Hodnotový systém je postavený na širším rastru a obecnějším a o tom se tady málo mluví. Před 15 lety nebylo možné diskutovat o hodnotách. Člověk tedy musí vést společenskou debatu o hodnotách.

Pro **KF** je výzvou, jak zapojit celou společnost. Říká se: „Ať to někdo vyřeší. Někdo to vyřešte“. **KF** navrhuje lepší angažovanost jednotlivců, aby něco dělali dobrovolně.

JCH hovoří o výzvě ve smyslu ohrožení a o potřebě omezit/transformovat aktuální legislativní rámec – viz Istanbulská úmluva a názor společnosti „už to máme, tak to nepotřebujeme“. **JCH** dále vyslovuje obavy, že si společnost myslí, že ostatní mají až moc práv. Proto **JCH** navrhuje rozmělnovat již existující práva.

PPO upozorňuje na problém s přijímáním nové evropské antidiskriminační právní regulace – přijetí tzv. horizontální směrnice je nereálná, protože podle názoru členských států již existuje velké množství práv. Podle **PPO** je potřeba se zaměřit na lepší ochranu na národní/lokální úrovni. Dále zmiňuje fakt, že má ČR jeden z nejlepších ADZ v Evropě.

PPO uzavírá, že k aktuálním výzvám patří: diskuse o hodnotách (kombinace emocí a rozumového úsudku, hledat pozitivní případy, s tím spojené vysvětlování, proč je rovné zacházení důležité (a jak to vypadá v praxi), zvyšovat důvěru v instituce a angažovanost jednotlivců, snažit o zcitlivění tématu rovnosti před postupující ekonomizací hodnot a pragmatismem.

PPO přechází k dalšímu tématu a dotazuje se přítomných, jak ovlivňují strategické dokumenty vlády jejich práci a jestli (a případně) jak s těmito dokumenty ve své praxi pracují.

LR zmiňuje výzvu k předchozímu bodu, kterou je dle ní udržení nastolené úrovně ochrany lidských práv. Český helsinský výbor při přímém jednání s klientem strategické dokumenty nepoužívá. Účinnější pro zvážení dostupných právních prostředků ochrany se jeví spíše zákony a úmluvy. Mají však své zástupce ve výborech, skrze které lze monitorovat naplňování přijatých strategií a navrhnout jejich doplnění

Z dlouhodobého hlediska jsou strategické dokumenty využívány při zpracování alternativních zpráv o plnění úmluv a návrhu doporučení změn.

Český svaz žen (**JCH**) s těmito materiály pracuje. Na sjezdu (jednou za pět let) si stanovují priority.

Rodiče za inkluzi (**VDL**) v každodenním životě strategie nepoužívají. Výjimečně se jimi inspirují, pokud nenaleznou odpověď v komentářích.

Gender Studies (**HS**) strategie používají, protože stanovují nějaký rámec. To jim pomáhá při řešení problémů s klientkami. Podle **HS** jsou strategie určitou symbolikou státu, kdy jasně pojmenovávají problémy a opatření a stanovují v čase, jak to funguje/nefunguje.

DROM (**KS**) pracuje s Úmluvou o právech dítěte a komentáři k ní, strategie nepoužívají. Více jim vyhovují metodické pokyny.

Otevřená společnost (**MS**) se podílí na zpracovávání strategií i jejich používání. Dle MS je na strategii nahlíženo jako na úkol státu, aby bylo něčeho dosaženo, přičemž strategie zahrnují všechny aktéry, rozdají se úkoly a koordinátor má dohlížet, aby se strategie dodržovaly.

MPŠ informuje o jeho účasti v procesu „Strategický rámec udržitelného rozvoje“ a kritizuje, že neziskové organizace málo participují a jejich počet se snižuje. Dále hovoří o strategii 2030 + implementaci, která byla sice přijata, ale neuskutečnila se. Stejný osud podle **MPŠ** potkal i právo na dětství a doporučení vlády k rasové diskriminaci – nic se nezrealizovalo.

Nesehnutí (**PH**) používá strategie při jednání s úřady.

PPO shrnuje, že pro neziskové organizace jsou strategické dokumenty vlády důležité, třebaže s nimi nepracují denně – pojmenovávají totiž problémy a témata, která by jinak zůstala opomenuta. Je důležité, aby na přípravě strategie pracovaly všechny jednotky společnosti (neziskové organizace nevyjímaje). Přidaná hodnota neziskových organizací je, že jsou inovativní. Jelikož se nejedná o orgány státu, mohou být v konkrétních věcech inovativnější a prohlubovat vládní strategie v rámci konkrétních projektů (jít dál, než byl stanovený rámec). Strategie představují většinou určitou formu kompromisu.

MUR přechází k poslednímu tématu dopoledního bloku a tím jsou výzkumy. **MUR** seznamuje přítomné, jaké výzkumy veřejný ochránce práv provedl (viz [web ochránce](#)). **MUR** se dále dotazuje přítomných, jaké jsou jejich zkušenosti, které výzkumy jim pomohly v praxi a zdali mají nápad na témata, která by byla hodna výzkumu, a veřejný ochránce práv by se jimi mohl zabývat.

MS by uvítala jedno místo poskytující přehled o výzkumech k různým tématům, aby se informace dostaly k lidem, ke kterým se mají dostat. **MUR** reaguje, že by bylo možné zvážit vytvoření jednoho místa (webové stránky), kde by byly shromážděny domácí výzkumy týkající se rovnosti a diskriminace. Shromáždění statistických dat by bylo náročnější, zejména kvůli tomu, že jsou rozdrobena na různých ministerstvech a úřadech.

KF navrhuje zjistit, jestli mají romské a neromské děti stejnou šanci dostat se do pěstounské péče. **MS** dodává, že zkoumání etnicity je celoevropským tématem a je těžké zjistit potřebná data.

DV dodává, že existují data od policie týkající se TO na základě sexuální orientace. **PPO** reaguje na **DV** a informuje o připravovaném výzkumu VOP týkající se TČ z nenávisti. Dodává však, že je těžké získat vhodná data a je to běh na dlouho trať. Dle **PPO** mají Policie, státní zastupitelství a soudy své vlastní databáze a úkolem MV je tyto databáze sjednotit. Předpokládá, že ve výzkumu budou figurovat cizinci a příslušníci etnických skupin. Co se nejnovějšího výzkumu LGBT+ týče, respondenti nejčastěji incidenty nahlašují policii, na druhou stranu cítí nedůvěru k zacházení na stanici vůči jejich osobě. **PPO** předjímá, že postoj policejního prezidenta bude důležitým faktorem. **DV** souhlasí, že se velké množství incidentů na policejní služebně nikam neposune a nakonec to tzv. spadne pod stůl.

PPO vyzývá přítomné, aby oběti odkázali na VOP, pokud si nejsou jistí, že by jim Policie pomohla.

MUR dodává, že se do výzkumu mezi LGBT+ zapojilo téměř 2000 respondentů, kteří uvedli, že se nejčastěji setkávají s „drobnými incidenty“, které většina lidí nenahlašuje, protože nevěří, že by jim s jejich problémem někdo opravdu pomohl.

MPŠ navrhuje další téma na výzkum – týrané a zneužívané děti, jelikož neexistuje systematické sledování. Existuje sice ročenka MPSV, jak tyto incidenty nahlašují OSPODy, ty však nemají jednotnou metodiku.

LR navrhuje provedení výzkumu (sběr dat) ohledně počtu osob, kterým byl/nebyl soudem prominut soudní poplatek z důvodu a) nemajetnosti a počtu osob, kterým byl/nebyl přidělen soudem advokát ex-offo práv obecně a zejména počty případů, kdy nebyla uznaná potřeba zastoupení advokátem, a jednalo se o určení, zda došlo k porušení lidských práv klienta. **LR** upozorňuje na nedostatek dat na úrovni ČR o počtu osob (žen/mužů) ve výkonu trestu a vazby, kteří mají nezl. dítě v ústavní/pěstounské péči.

KF navazuje na **LR** s návrhem zjistit, jakým způsobem se soudem přidělení advokáti „točí“ a jsou voleni. V trestním řízení je možné si vybrat advokáta sám. V civilním řízení je advokát přidělen. **KF** by zajímalo, zda soudy určitým způsobem např. zohledňují přání a dřívější dobrou zkušenost s nějakým advokátem/nějakou advokátkou.

PPO se dotazuje **HS** na její návrh v oblasti genderu.

HS navrhuje návraty z rodičovské dovolené. Dosud se nepodařilo najít shodu s ČSSZ, která návrhy nepřijala z důvodu ochrany osobních dat těch žen, přestože je ČSSZ jediným subjektem/orgánem, který by mohl ženu sledovat v čase a zjistit, jestli je pozice ženy po rodičovské dovolené lepší/horší/stejná. MPSV vyjádřilo tomuto návrhu podporu, ale ČSSZ to odmítla. **HS** vysvětluje, že se většinou problematická zkušební doba, kdy muži nejsou chráněni v době těhotenství ženy (družky, manželky). Muži tak riskují, že s nimi zaměstnavatel ukončí pracovní poměr, pokud se se zaměstnavatelem podělí o informaci, že je jeho žena těhotná.

PPO tuto situace pojmenovává – jedná se o odvozenou diskriminaci z důvodu těhotenství – a vyzývá, aby přítomní případně odkázali klienty na VOP. Dále **PPO** prosí, aby přítomní tuto problematiku zapracovali do jejich poradenství.

Další témata výzkumů jsou uvedena níže.

Přehledné shrnutí výsledku diskuse

- Které okolnosti **napomáhají** účinnému prosazování rovného zacházení v naší společnosti?
  - vůle – jednotlivci (konkrétní lidské příběhy)
  - politická reprezentace
  - společenská instituce-architektura
  - nezávislá média + populární kultura,
  - právní rámec
- Hospodářská situace – faktor stojící na pomezí pozitivních a negativních faktorů
- Které okolnosti naopak **znemožňují** prosazování rovného zacházení v ČR?
  - negativní konotace této agendy
  - společenský diskurz (hodnotový rámec se posunul, neurčité pojmy, ekonomizace hodnot, pragmatismus))
  - chybí ownership (nositelství)
  - postoj společnosti (od politiků k veřejnosti)
  - nedůvěra v právo
- Které **konkrétní výzvy** před námi stojí v oblasti prosazování rovného zacházení (po roce 2020)?
  - Výzvy – diskuse (emoce, rozum, pozitivní příklady)
  - vysvětlit, proč je to důležité
  - zvýšit důvěru v instituci a angažovanost jednotlivců
  - zcitlivění hodnot (pragmatismus, ekonomizace hodnot)
  - udržení již dosažených pokroků a zlepšení přístupu obětí ke spravedlnosti

Strategie

- Participace všech složek společnosti
- Prohlubování témat-inovace
- Plán jak zlepšit přístup obětí nerovného zacházení ke spravedlnosti (přes soudy, policii, NNO a další orgány)

- ☐ Máte tipy na **výzkumy**, které by měl v následujících letech realizovat právě **veřejný ochránce práv (ombudsman)** jako tzv. national equality body? Provádění výzkumů je jeho zákonná povinnost.
- Jaký je poměr šancí neromského a romského dítěte dostat se do pěstounské péče?
  - Výzkum zaměřený na skončení pracovního poměru s muži, jejichž partnerky jsou těhotné či již porodily
  - Návraty z rodičovské dovolené – v jakém postavení jsou tyto ženy/muži, zhoršila/zlepšila se jejich situace?
  - Vytlačování dětí se speciálními potřebami do domácího vzdělávání
  - Osoby se zdravotním postižením a stížnostní mechanismus ve zdravotnictví
  - Děti s rodiči ve výkonu trestu
  - Zdravotní péče a senioři/seniorky
  - Dostupnost bezplatné právní pomoci – přidělení advokáta soudem/soudní poplatky

Zapsala: Anna Katerina Vintrová

DISKUSE VE SKUPINÁCH II – Strategie a data (odpoledne)

Moderující:

Petr Polák	Kancelář veřejného ochránce práv
Marína Urbániková	Kancelář veřejného ochránce práv

Účastníci a účastnice:

Šárka Antošová	Amnesty International
Lucie Arendacká	Amnesty international
Barbara Dobešová	Liga lidských práv
Veronika Doležilová	Rodiče za inkluzi, z.s.
Štěpán Drahokoupil	Nadace OSF
Lenka Hečková	Česká odborná společnost pro inkluzivní vzdělávání
Lenka Antonie Janišťinová	Ruka pro život o.p.s.
Marie Lagová	Ruka pro život o.p.s.
Michaela Lysková	Liga lidských práv
Denisa Sedláčková	IQ Roma servis, z.s.
Lukáš Vojtěch Vodenka	Český západ, o.p.s.
Ladislav Zamboj	Poradna pro občanství/Občanská a lidská práva, z.s.

Zápis z diskuse

Petr Polák zahájil odpolední diskusní skupinu, představil se a požádal také další účastníky o krátké představení. Po tomto představení připomenul organizační záležitosti a nastínil program. Uvedl, že nejdříve se bude diskusní skupina zabývat daty a výzkumem a poté přejde ke strategiím.

Marína Urbániková si vzala slovo, představila se a zahájila svou část prezentace. V úvodní části představila jednotlivé příklady výzkumů, které provedla Kancelář veřejného ochránce práv včetně nejbližších plánovaných výzkumů. Poté požádala účastníky o tipy z terénu na jaké oblasti se ve výzkumech zaměřit. Zároveň požádala účastníky o doplnění, jaké jsou jejich zkušenosti s datovými zdroji a výzkumy, jaká data jim například chybějí.

Lukáš Vojtěch Vodenka odpověděl, že mu chybí více výzkumů z oblasti exekucí, resp. příčin exekucí. Snažil se nalézt data, která by potvrdovala, že Karlovarský kraj je oblast s dlouhodobě nízkými příjmy domácností.

Marína Urbániková reagovala, že může poskytnout tipy jak tato data získat z webových stránek Českého statistického úřadu, protože se jedná o data, která by měla existovat. Dodala, že jsou k dispozici i výzkumy na toto téma.

Denisa Sedláčková pokračovala a otevřela téma dat a výzkumu v oblasti přístupu romských rodin ke zdravotní péči a v oblasti drogové závislosti dětí ze sociálně vyloučených lokalit. Jako příklad uvedla

výzkum na téma, zda medikace dětí s poruchami chování nesouvisí s užíváním drog v dospělosti. Dodala, že postrádá i výzkum v oblasti domácího násilí ve vyloučených lokalitách.

Marína Urbániková uvedla, že problematice drogové závislosti u romských dětí se věnují výzkumníci na lokální úrovni (v Brně). **Petr Polák** doplnil, že Evropská agentura pro základní práva provedla v minulosti výzkum přístupu zranitelných skupin ke zdravotní péči v rámci Evropské unie.¹

Šárka Antošová uvedla, že Amnesty International dělá vlastní výzkumy, zaměřené převážně na dění mimo území České republiky. Upozornila na problém, se kterým se setkali, kdy jsou cizinci z na ruzyňském letišti rovnou vraceni zpět, bez možnost požádat o azyl. Dodala, že se jedná o několik desítek případů ročně a tato praxe trvá po spoustu let, přestože ji Ministerstvo vnitra popírá.

Petr Polák uvedl, že s tímto problémem se nesešel, ale více by věděli kolegyně a kolegové, kteří se zabývají migrací. Bude je o poznatku AI informovat. **Marína Urbániková** doplnila, že z hlediska výzkumu by zachycení tohoto problému bylo velmi náročné a organizačně si takový výzkum v této chvíli nedokáže představit.

Ladislav Zamboj otevřel téma vyloučených lokalit. Uvedl, že v těchto lokalitách je velkým problémem diskriminace v bydlení a obecně přístup k bydlení. Ne vždy se však jedná o Romy, problémem je ta lokalita samotná. Jako jedno z řešení si dokáže představit zákon o sociálním bydlení. Dodal, že podobná situace je u přístupu k práci, kdy spousta lidí ve vyloučených lokalitách má určitý stupeň invalidity a je prakticky nezaměstnatelná. Uzavřel s tím, že by jej zajímal výzkum na tato témata.

Marína Urbániková odpověděla, že v plánu KVOP je výzkum podmínek obecního bydlení. Požádala účastníky o uvedení otázek, které by v tomto výzkumu chtěli zodpovědět.

Ladislav Zamboj navázal a uvedl, že by jej zajímala otázka diskriminace, nerovného zacházení z důvodu majetku, přestože tento důvod není v antidiskriminačním zákoně, je v Listině základních práv a svobod. Doplnil, že je problém sehnat bydlení pro lidi v minulosti trestané, na sociálních dávkách, s vyšším počtem dětí.

Petr Polák odpověděl, že v případě komerčního bydlení zákon o ochraně spotřebitele nedefinuje diskriminační důvody. Česká obchodní inspekce má proto širší možnosti kdy udělit pokutu.

Lukáš Vojtěch Vodenka doplnil, že se v praxi setkal s tím, že zaměstnavatelé nechtějí zaměstnat člověka, který má exekuce nebo je v insolvenční. Tím se pro tyto lidi vytváří začarovaný kruh. Důvody zaměstnavatelů jsou velmi často pouze vyšší administrativní zátěž.

Petr Polák reagoval, že v tomto instruovali inspekci práce,² že takové odmítnutí by mělo být postihováno jako přešůpek podle zákona o zaměstnanosti. Doplnil, že se často jedná o případy, kdy zaměstnanec chce vyplácet mzdu v hotovosti a nikoli na účet.

Ladislav Zamboj dodal příklad z praxe, kdy úřad práce vyřadil klientku z evidence uchazečů o zaměstnání, protože u potenciálního zaměstnavatele řekla, že si nemůže zřídít účet.

Petr Polák uzavřel s tím, že jsou i případy, kdy někoho nepřijmou do práce pouze, protože bydlí ve vyloučené lokalitě. Přestože právo na rovné zacházení zde existuje, je problém jej vymoci.

Marína Urbániková požádala účastníky o další tipy na výzkumy. **Denisa Sedláčková** otevřela téma příbuzenských pěstounů. Uvedla praxi brněnských soudů, kdy soudy odmítají příbuzenskou

---

1 Dostupné zde: <https://fra.europa.eu/en/publication/2013/inequalities-discrimination-healthcareb>

2 Dostupné zde: <https://eso.ochrance.cz/Nalezene/Edit/6026>.

pěstounskou péči. Dodala, že orgány sociálně-právní ochrany dětí aktivně odrazují zájemce o příbuzenskou pěstounskou péči, nemají však k dispozici statistiky odmítnutých zájemců. Jde o velmi netransparentní systém. **Ladislav Zamboj** doplnil, že podobný problém mají i v Ústí nad Labem.

Lenka Hečková otevřela téma vzdělávání. Uvedla, že výzkum na dopady společného vzdělávání by mohl výrazně pomoci vyvracet předsudky a mýty spojené s inkluzivním vzděláváním. Doplnila, že Česká odborná společnost pro inkluzivní vzdělávání ve spolupráci s Nadací Open Society Fund provedla výzkum Rok poté – tento výzkum přinesl zajímavá data a pomohl s vyvracením předsudků.

Štěpán Drahokoupil dodal, že Česká školní inspekce má velmi zajímavé zprávy k dopadům společného vzdělávání. Česká školní inspekce má spoustu dat, která však neumí tolik prodat. Open Society Fund připravuje výzkum na téma segregace romských žáků. **Petr Polák** dodal, že pro boření mýtů ohledně inkluze lze dobře využít zahraniční data. **Marína Urbániková** doplnila, že přehled literatury na toto téma byl součástí i výzkumu veřejného ochránce práv o segregaci ve vzdělávání.³

Petr Polák uzavřel tuto část diskuse s tím, že nyní účastníky seznámí s výstupy diskuse dopolední skupiny.

Marína Urbániková si vzala slovo a vyjmenovala navrhované výzkumy z dopolední skupiny. Šlo o výzkumy na tato témata – rodiče ve výkonu trestu odnětí svobody, stížnostní mechanismy a lidé se zdravotním postižením, vytlačování dětí se specifickými problémy do domácího vzdělávání, návrat žen a mužů z rodičovské dovolené a ochrana otců po naznačení odchodu na rodičovskou dovolenou, týrání dětí, evidence policie o podnětech a incidentech, které se týkají sexuální orientace, romské a neromské děti a přístup k náhradní rodinné péči. Dále uvedla podnět z dopolední skupiny, který navrhoval zřízení jednotného místa na shromažďování výzkumů týkajících se diskriminace.

Petr Polák zahájil svou prezentaci na téma strategie prosazování rovného zacházení. V rámci prezentace shrnul, jaké faktory napomáhají prosazování rovného zacházení – vůle jednotlivce, instituce, nezávislá média, právní rámec, konkrétní lidské příběhy. Dále jaké faktory naopak znemožňují prosazování rovného zacházení - zatemnění pojmů, pocit ohrožení, nedůvěra v právo a média, postoj politiků a veřejnosti, chybějící nositel tématu rovnosti. Identifikoval hlavní výzvy v prosazování rovného zacházení – přesvědčivé vedení diskuse, angažovanost jednotlivců, zvýšení důvěry v instituce, zvýšení atraktivity hodnot, vyvažovat emoce a rozum. Vymezil témata jednotlivých strategií k překonání těchto výzev – jak bojovat s pocitem ohrožení, zapomnění, participativní metoda, prohlubování existujících strategií a jejich inovace. Tímto uzavřel svou prezentaci a požádal účastníky o jejich názor na tato témata.

Ladislav Zamboj uvedl, že součástí strategií by měla být i podpora občanské společnosti. V dnešní době jsme svědky útoků na občanský sektor a nevládní organizace. Dodal, že obrana občanské společnosti a nevládních organizací je součástí obrany demokracie a prosazování rovného zacházení.

Petr Polák souhlasil a směřoval debatu ke konkrétním cílům, které by účastníci formulovali.

Štěpán Drahokoupil navázal s tím, že strategie jsou měkký nástroj, jehož cíle jsou někdy velmi vágní a je z toho důvodu pro exekutivu jednodušší se z nich vyvázat. Pokračoval, že z toho důvodu je potřeba tvořit strategie, které mají sledovatelné výsledky a jasné cíle.

Petr Polák motivoval účastníky uvedení konkrétních strategií a cílů k jejich dosažení. **Denisa Sedláčková** uvedla jako jejich priority bydlení, občanskou participaci Romů. **Ladislav Zamboj** navázal, že jejich poslání je sociální soudržnost a dostupnost určitých věcí pro každého. Zároveň mají povinnost

---

3 Dostupné zde: https://ochrance.cz/fileadmin/user_upload/ESO/86-1207-DIS-VB_Doporučení_desegregace.pdf

v těchto věcech postupovat strategicko-litigačně. **Michaela Lysková** pokračovala, že u strategií vždy záleží na kapacitách. Plánují se zaměřit na zdravotnictví, porodnictví a vzdělávání.

Lenka Hečková uvedla, že v rámci inkluze je jejich tématem duševní zdraví dětí ve školách. Výzkumy říkají, že duševní zdraví je základem dobrých studijních výsledků. Školy často pouze sypou vědomosti bez ohledu na duševní stav dítěte. Proškolují lektory a krajské koordinátory prevence a ve spolupráci s České školní inspekce dostávají toto téma do terénu. Uzavřela s tím, že se jedná o běh na dlouho trať.

Lukáš Vojtěch Vodenka uvedl, že se zaměřují na podporu školního a předškolního vzdělávání romských dětí, dále na samostatnost rodičů a jejich nezávislost na sociální službě. Rozšiřují své působení v rámci dlouhodobého poradenství, zde vidí posun v přístupu obcí, které je začaly podporovat a problém zadluženosti řešit.

Barbara Dobešová uvedla, že pro ně je velkým tématem multidisciplinárta v kontextu spolupráce rodiny a školy. Jejich cílem je nová forma setkání, a to multidisciplinární diskuse. Vytvořením platformy online komunikace, ve které se lidé setkají na lidské úrovni, nikoliv z pohledu práva. **Petr Polák** souhlasil s tím, že právo je ze své povahy kontradiktorní a ne vždy se hodí k tématu vzdělávání.

Petr Polák shrnul předchozí diskusi s tím, že jedním ze společných bodů byla samostatnost a odpovědnost lidí. S tím směřoval na účastníky otázku, jak si roli by v těchto strategiích a cílech měl dělat veřejný ochránce práv. Na jaké oblasti by se měl zaměřit po roce 2020.

Lukáš Vojtěch Vodenka odpověděl, že se často setkávají s tím, že jsou uživatelé diskriminováni na základě etnické příslušnosti v bydlení a zaměstnání a zároveň neví co v takové situaci dělat. Od veřejného ochránce práv by chtěl komplexní uchopení tohoto problému, tedy souvislost vyloučená lokalita, etnická příslušnost, diskriminace v bydlení a zaměstnání. **Ladislav Zamboj** odpověděl, že veřejný ochránce práv by měl být ten, kdo vede společenský dialog a je angažovaný. Zároveň by měl usilovat o větší pravomoci a rozšíření působnosti. Osvětu považuje za velmi důležitou, protože většina lidí si myslí, že nemůže být diskriminována, dokud se jim to nestane.

Šárka Antošová otevřela téma vnímání činnosti veřejného ochránce práv lidmi. Uvedla, že velká část veřejnosti vnímá činnost ochránce negativně nebo kontroverzně. Dodala, že celá řada práce, kdy ochránce lidem pomáhá, je málo vidět. **Štěpán Drahokoupil** oponoval s tím, že naopak je popularita ochránce jako instituce velmi vysoko, dokonce nad 50%. Pokračoval s tím, že často si lidé myslí, že situace je horší, než ve skutečnosti je. **Petr Polák** souhlasil s tím, že je ochránce jako instituce vnímána velmi dobře, zejména ve srovnání s vnímáním jiných institucí.

Denisa Sedláčková se vrátila k tématu výzkumu a dat. Uvedla, že poté co dokončili výzkum projektu rapid-rehousing, politici jej odmítli s tím, že jeho výsledek je příliš pozitivní. Proto považuje za důležité také vysvětlovat, jak funguje výzkum, jak fungují statistiky. Média je prezentují často velmi zkratkovitě. Vysvětlit proces výzkumu by mohlo být jedním z témat pro veřejného ochránce práv.

Marína Urbániková k tomu uvedla, že pokud se setkala s kritikou výzkumu ochránce, mířila tato kritika proti výsledkům výzkumu. Nikdo nenapadnul výzkum po metodologické stránce. Dodala, že novináři se velmi těžko školí, protože nemají o takové školení zájem a rychle se obměňují. Nezbyvá tak než pouze reagovat, pokud dezinterpretují výsledky výzkumů.

Petr Polák dodal, že v rámci projednávání výročních a čtvrtletních zpráv má ochránkyně možnost vysvětlit politikům více, konfrontovat je i s provedenými výzkumy. **Marína Urbániková** doplnila, že z výzkumů jsou nejvíce vidět konkrétní doporučení. Výzkumy také často prezentují na tiskových konferencích.

Petr Polák poděkoval účastníkům za pozornost a diskusi a **Marína Urbániková** se přidala k poděkování a požádala účastníky, aby se v budoucnu neváhali ozvat s novými tipy na výzkum.

Přehledné shrnutí výsledku diskuse

- Máte tipy na **výzkumy**, které by v následujících letech měl veřejný ochránce práv realizovat?
  - Přístup romských rodin ke zdravotní péči.
  - Drogová závislost ve vyloučených lokalitách – souvislost medikace dětí s problémovým chováním a užívání drog těmito dětmi v dospělosti.
  - Přístup k bydlení osob z vyloučených lokalit, a to jak k obecnímu tak komerčnímu bydlení.
  - Přístup k práci osob se zdravotním postižením v jednotlivých stupních invalidity.
  - Dopady inkluzivního vzdělávání
- Jaké **strategie** by měly být stanoveny pro naplňování principu rovného zacházení po roce 2020?
  - Podpora občanské společnosti.
  - Motivace lidí k samostatnosti a odpovědnosti při řešení životních situací.
- Jaké konkrétní **cíle** si jednotlivé organizace stanovily pro naplňování principu rovného zacházení po roce 2020?
  - IQ Roma servis, z.s. – Bydlení a občanská participace Romů.
  - Poradna pro občanství/Občanská a lidská práva, z.s. – Sociální soudržnost a dostupnost určitých věcí (např. bydlení) pro každého.
  - Liga lidských práv – zdravotnictví, porodnictví, spolupráce rodiny a školy.
  - Česká odborná společnost pro inkluzivní vzdělávání – Duševní zdraví dětí ve školách
  - Český západ, o.p.s. – školní a předškolní vzdělávání romských dětí, samostatnost rodičů a jejich nezávislost na sociální službě.
- Jaká by měla být **role** veřejného ochránce práv v rámci těchto strategií a cílů?
  - VOP by měl být ten, kdo vede společenský dialog a je angažovaný.
  - VOP by měl vykonávat osvětu nejen v oblasti práva a rovného zacházení, ale i v oblasti výzkumu, vysvětlovat jak funguje výzkum, jak fungují statistiky.

Zapsal: Jan Slaviček